

SZÉKELY JÁNOS 30

VÁLOGATÁS A SZERKESZTŐ LEVELEIBŐL (1961–1981)

Marosvásárhely, 1961. április 15.

Majtényi Erik elvtársnak, Bukarest

Kedves Erik!

Leveled megkaptam, és kívánságod szerint átadtam a szerkesztőségnek. Pontosabban: Hajdu Győzőnek adtam át, aki – úgy hallom – meg akarja tárgyalni Veled az ügyet. Én most csak a magam nevében írok, mégpedig azért, mert úgy veszem észre, felháborodásodból személyesen nekem is kijut valamicske – nem is éppen kevés. Főleg azért érzem így, mert Tóth Pista viszont az állítja, hogy azért a régi, nem közölt cikkemért is nagyon neheztelsz. Hogy van ez, Erik? Hidd el, egyszerűbb lett volna meg sem mutatni neked azt a cikket, elhallgatni minden megjegyzésemet a dolgairól, egyszerűbb lett volna, de úgy gondoltam, így viszont igazabb is, hasznosabb is. Mért hiszed, hogy én (vagy bárki) gáncsolni, nem pedig képességem szerint segíteni akartak bírálatommal? Attól, hogy dicsőítették, még senki sem vált nagyobb költővé, attól, hogy bírálták, már sokan. Én legalább így gondolom. Nagyon bántana, ha tényleg neheztelnél, nem szolgáltam én arra rá. Kivált ebben a legutóbbi esetben egyáltalán nem.

Barátsággal ölel:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1961. április 18.

Veress Zoltán elvtársnak, Kolozsvár

Kedves Zoltán!

Úgy olvasd ezt a levelet, mintha személyes kérésemet tartalmazná. Arra kérlek, tedd meg nekem, hogy legkésőbb négy-öt napon belül küldesz egy verset az első úrröpülésről. Nézem a napilapokat: úgyszólván mindenki megírta már a maga versét, nekünk viszont szintén ilyen verssel kel nyitnunk

* A jelen anyagot képező szerkesztői leveleket a marosvásárhelyi Várban, a Kádárok bástyájában (2022. október 12-én), valamint a 23. Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásáron állítottuk ki, *Székely János 30* címmel. (Sz. R. Cs.)

júniusi számunkat. Úgyis rég nem küldöttél nekünk verset, most kell, szükséges, muszáj, hogy megírd, Zoltán kedves. Azonnal küldj egy lapot, megkapjuk-e idejére. És persze, ha lehet, szép is legyen.

Előre is köszönöm és öllelek:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1962. december 8.

Szemlér Ferenc elvtársnak, Bukarest

Kedves Feri!

A mai napon nyomdába adtuk ciklusodat, az otthoni tájat. Biztosan és feltétlenül januárban jelenik meg.

Alig merem megírni viszont, hogy mégsem adtuk le teljes egészében a ciklust. A redakció többszöri olvasás és tárgyalás után arra az elhatározásra jutott, hogy három vers közléséről eszmei okokból lebeszél Téged. Ez a három vers: *Állandóság*, *Anteusz–Heraklész* és *Jégkorszak*. Úgy találjuk, hogy mindhárom határozottan félreérthető, nagyon kérünk, egyezz bele kihagyásukba.

Szintén kérünk, hagyd jóvá következő javaslatainkat: *A Fügefa* utolsó sora legyen „maradj hűséges a világhoz” vagy valami hasonló, mert az eredeti szöveg úgy is értelmezhető, mint az opportunizmus elvi alátámasztása. *Az otthoni táj köddel-esővel* címe legyen: Havasi táj köddel-esővel, azért, hogy ne váljék szimbolikussá a zord idő. Ugyanebből az okból, ugyanebben a versben a 20. sor legyen: „mert szülőhonom, otthonom, telve ködökkel-esőkkel” – vagy valami hasonló.

Ezek volnának a kéréseink, Feri kedves. Hacsak lehet, hagyd jóvá javaslatainkat; elhiheted, hogy nem rosszindulatból vagy bakafántoskodásból javasoljuk őket. Akárhogy is döntesz, írd meg azonnal a véleményedet, mert az anyag – mint írtam – nyomdában van.

Barátsággal ölel:

Sz. J.

1963. augusztus 13.

Szócs Kálmán elvtársnak, Piatra Neamț

Kedves Kálmán!

Katonáskodását panaszló verse megérkezett, s nagy együttérzéssel olvastam el. Azt hiszem, igaza van: csakugyan jobb ebben a komisz melegben a békés városban sétálni, sörözni meg strandolni, mintsem izzadt menetöltözetben gyakorlatozni valahol. Ez így van, Kálmán, de azt hiszem, kissé

kevés ahhoz, hogy vers szülessen belőle. Többet, mélyebbet kellene mondania, hogy panaszát közölhessük – valami olyasmit, amit nem tud amúgy is az olvasó. Hiszen ezt a puszta tényt mindenki ismeri, ezt a mondanivalót a legrégebb katonadalokban is megtaláljuk.

Nem akarnám kedvét szegni, de úgy hiszem, a költészet csakugyan ünnepebb kultúrjelenség, semhogy efféle múló kellemetlenségek kifejezésére szolgáljon. Fontosabbat, mélyebbet kellene küldenie, Kálmán kedves, ne haragudják, ha megismétlem.

Két elfogadott verse még mindig a fiókomban van. Szeptemberre javasoltam őket, de a szerkesztőség elhalasztotta közlésüket. Kérem, legyen türelemmel.

Barátsággal üdvözlí:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1965. február 25.

Magyari Lajos elvtársnak, Kolozsvár

Kedves Magyari elvtárs!

Mindenekelőtt levelével kapcsolatban szeretném megjegyezni: ne tulajdonítsa személy szerint énnekem az ún. „pesszimizmustól” való idegenkedést. Akármilyen volna az én személyes állásponatom, a közlés kérdésében a szerkesztőségi gyakorlat és az irodalompolitika általánosabb szempontjai érvényesülnek; s teljesen véletlen, hogy ezeket éppen én tolmácsolom a szerzők felé.

Ami két újabb versét illeti: a *Ballada* mondanivalóját és vonalvezetését kissé szokványosnak tartom, gondolata sem eléggé eredeti, úgyhogy ennek közlését nem látom indokoltnak. A *Pogány zsoltár*ban ellenben erőt, költői lendületet és jóval eredetibb mondanivalót vélek felfedezni; a magam részéről tehát javasolni fogom közlését. Tudnia kell azonban, kedves Magyari elvtárs, hogy a közlésről sem én döntök egymagamban, hanem közösen, az egész szerkesztőség.

Mihelyt szerkesztőtársaim is elolvassák kéziratát, és megszületik az összesített döntés, azonnal értesítem. Kérem, addig legyen türelemmel.

Elvtársi üdvözléttel:

Sz. J

Marosvásárhely, 1965. március 22.

Kányádi Sándor elvtársnak, Kolozsvár

Sanyi lelkem,

vége megjött a küldeményed, és persze azonnal elolvastam. Kimondhatatlanul örültem neki; tiszta szívből gratulálok. Nagyon szépek, uram, fontosak és eredetiek – mit akar még? Majd, ha találkozunk, megölelem értük.

Persze az eredetiekről beszélek most, amelyeket máris átadtam a többieknek lektúra végett. Meglátjuk, mit tartanak mehetőnek, és mit nem; mihelyt megállapodunk, azonnal írok. Remélem, a legtöbb menni fog. Viszont kérlek, ne türelmetlenkedj, ha csak júniusra tudjuk betervezni a ciklust, a májusi szám ugyanis hónapok óta várakozó anyaggal van betáblázva – légy erre tekintettel. Én közös címnak ezt javaslom: Napszakok – évszakok, és ebben az értelemben már meg is szerkesztettem az agyagot (igen jól megszerkeszthető így) – ha azonban valami okosabbat találsz ki, írd meg.

A fordításokkal az a helyzet, hogy Csorvássy Blandianáját áprilisra már leadtuk, s a tiedet most már nem toldhatjuk hozzá, mert lekéstünk vele, úgyhogy májusra adjuk le. A Baconskykat pedig (kettőt-hármat) apránként szintén leadogatjuk.

Allah növecsse nagyra a szakálladat.

Sz. J.

Marosvásárhely, 1965. április 2.

Kányádi Sándor elvtársnak, Kolozsvár

Sanyi lelkem!

Jó hírt közlök: verseidet már a májusi számban viszont láthatod.

Rossz hírt közlök: a szerkesztőségi gyűlés, amelyen megtárgyaltuk őket, úgy döntött, hogy itt levő kézírataid közül ötnek a közlését az *Igaz Szó* nem vállalhatja. Ezek: *Lakodalmas*, *Egyszerű öröm*, *Barbár szonettek*, *Azon az estén* és *Tűnődve áll a férfi*. Én ugyan művészileg némelyiket kiválónak tartom, de hát azt mondják, félreérthetők és félremagyarázhatóak. Egyszóval ez a helyzet. A *Menekülő szekéren* egyetlen kifejezését (a rend őrei) a gyűlés határozata értelmében meg kellene változtatni. Javaslatom: a forgalom őrei. Nyugodtan beleegyezhetsz, mert esztétice csaknem egyre megy. A *Tavaszi balladában* árulás-szagú helyett hőszagú-t javaslunk; nézetem szerint ez is majdnem mindegy. Tizenegy vers jönne tehát májusban; kérlek, írd meg, mi a véleményed minderről.

Barátsággal ölel:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1966. március 3.
Kányádi Sándor elvtársnak, Kolozsvár
Drága Sanyikám!

Megkaptam a Poémát három hangra; ebben a percben fejeztem be az olvasását, s máris sietek a válasszal. Igen-igen szépnek, érdekesnek tartom, s igaz szívből gratulálok hozzá. A közvetlen-fanyar, mégsem humortalan hangvétel, a kissé laza szerkesztés és szintoly laza verselés mind nagyon jól szolgálja a nyers és őszinte életérzést, amit kiárasztasz belőle. Jó dolog, kemény dolog, Sanyikám, el sem hiszed, mennyire örülök, hogy megcsináltad. S még ráadásul véleményem szerint a közlés sem lehet problematikus (legalábbis nagyon korlátoltnak kell lenni annak, aki félreérti). Szóval, úgy gondolom, minden rendben lesz, persze a végleges válaszhoz a többiek lektúráját is meg kell várnom – ez, amit írok, egyelőre magánvélemény.

Nem kellene megharagudnod, ha egyetlen megjegyzést mégis teszek. A legelső résznek, a *Prológus*nak verskezelése, sőt tömörítése is kissé pongyolább, fáradtabb a kívánatosnál. Tudom, hogy szándékosan írtad le ezeket a göcsörtös rímeket, s később, amikor az olvasó már beleszokott a mű atmoszférájába, valóban megengedhetők, de itt még arról van szó, hogy rákapjon a dolog ízére, és beleszokják. Szóval nem tudnád ezt a részt kimunkálni (esetleg tömöríteni) kissé, legalább annyira, hogy a verselés „modernségében” ne tegyen túl a többi részeken? Ha nem, hát nem, de ha sikerülne, úgy gondolom, hasznára válhatnék a poémának; eltűnne kezdeti ellenállása a végigolvasással szemben.

Még egyszer gratulálok, Sanyikám, s mihelyt véglegesebbet írhatok, azonnal megírom. A fordításokat is várom, a válaszodat is.

Barátsággal ölel:
Sz. J.

Marosvásárhely, 1966. december 26.
Kozma Mária elvtársnőnek, Kolozsvár
Kedves Kozma elvtársnő!

Verseit megkaptam, és máris elolvastam. Kísérőlevelet nem csatolt ugyan, de minthogy a szerkesztőségbe küldte, és név szerint nekem címezte őket, gondolom, a véleményemre kíváncsi. Megpróbálom tehát röviden összefoglalni véleményemet.

Mindenekelőtt meglepően biztos verselése, letisztult, frappáns zenei formakultúrája lepett meg. Ilyen biztosan, szinte balladás-egyszerűen verselni csak olyasvalaki tudhat, akinek régi gyakorlata van benne, vagy pedig egé-

szen rendkívüli veleszületett készsége. Akár így van, akár úgy, azt gondolom, meg kell őriznie és tovább kell fejlesztenie ezt a készségét, mert ez az igazi költészet alapvető feltétele.

Biztos, célratörő, muzikális verselése mellett azonban, sajnos, eléggé bizonytalan és meggondolatlan a képanyaga. Egyik versében például azt írja, hogy „két asszony szült engem”. Ez tény szerint nyilvánvalóan lehetetlen, ezért föltétlenül valamiféle képletes jelentése kell legyen, de hogy micso-da, azt már képtelenség megfejteni. Annál is kevésbé, mert előbb az a két asszony együtt, azután (a vers végén) már csak az egyik adja el a költőt. Arról van itt szó, hogy képletesen akar beszélni, de nem sikerül megértetnie magát, mert jelképe bizonytalan, kifejtetlen. Ugyanebben a versben a szekértengelyre szálló sas képének jelentése is bizonytalan. Az az érzésem, hogy csak találmra a versforma sugallatára vetette oda. Lehet, hogy nincs így, de mert a kép jelentése kihámozhatatlan, az olvasónak ilyen benyomása támad.

Az őszi képben hasonlóképpen a képanyag problematikus. Hogy egy kérges ágú fa felhúzott térdrel vajúdjék, s őszi leveleket szüljön kínban és fájdalomban, ez olyan bizarr képötlet, amelynek értelme sincs (mert hiszen a dolog elmondható sokkal egyszerűbben is), de vizualitása sem, mert ugyan ki tudna elképzelni egy felhúzott térdrel vajúdó fát?

Mindent összevetve, kedves Kozma elvtársnő, ezzel a két példával arról szerettem volna meggyőzni, hogy a költői kép nem akkor jó, ha meghökken-tő és bizarr, hanem akkor, ha minél pontosabban hordozza a gondolatot, amelyet hordozni hivatott. Azt hiszem, a jövőben sokkal inkább a mondanivalóra kell koncentrálnia, s kevesebbet kell törődnie az eredetieskedéssel, a meghökkenéssel. Többet kell adnia magából (élmény- és gondolatvilágából), mert versei csak így válhatnak igazán hatásosakká.

Elvtársi üdvözléssel:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1967. október 27.

Bogdán László elvtársnak, Sepsiszentgyörgy

Kedves Bogdán elvtárs!

Újabb verseit megkaptam, és máris elolvastam. Megítélésem szerint sajnos sem művészi hatóerőben, sem a mondanivaló megszenvedett komolyságában nem hasonlíthatók előző küldeményéhez (kivált a *Halotti beszéd* c. vallomásához). *A zászlót*, amelyről külön is kéri véleményemet, mindenes-től elvont, verbális okoskodásnak érzem; csupa nagybetűvel írt absztrakt

fogalomból áll össze; semmi valóságosat, élmény- és életszerűt nem tudok felfedezni benne. Az efféle szubjektív genézis-elméletek csakis akkor állják ki a költészet próbáját, ha nagyon eredetiek, szemléletesek és frappánsak, mint például a *Rigvéda* (megtalálható a Szabó Lőrinc fordításai között); különben elkerülhetetlenül szó- és fogalom-özönbe fúlnak. Sajnos ezúttal is ez történt.

Két, apróbb „in memoriam” verse sem kompozíciójában, sem vonalvezetésében nem eléggé biztos, s így mondanivalójuk homályos marad.

Levelében azt kérde: érdemes-e foglalkoznia lírával. Ha szükségét érzi, ha komoly mérlegelés után úgy találja: élete értelmét veszti el, mihelyt lemond róla, akkor természetesen érdemes. De csakis akkor.

Hozzánk küldött kéziratai alapján csak annyit mondhatok: sokkal nagyobb tehetséget mutat az élethelyzetével, egzisztenciális problémáival való őszinte szembenézés terén, mint a lírai megformálásban. Az ön dolga most már eldönteni, hogy milyen módon és milyen eszközökkel kívánja kiaknázni ezt a tehetségét.

Elytársi üdvözzettel:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1968. dec. 12.

Szilágyi Domokos elvtársnak, Bukarest

Kedves Domi,

Ha mernék még bárkivel tréfálkozni, azt javasolnám: házasodjatok össze végleg Palocsay Zsigával, és legyetek egy test egy lélek, mondjuk Palágyi Dogmond vagy esetleg Szilocsay Zsimokos néven. De nem merek (már-mint tréfálkozni), ezért nem is javaslok semmit.

A lényegre térve: elolvastuk az ikerverset, megtárgyaltuk, s a következő szerkesztőségi vélemény tolmácsolására kaptam megbízást: A Palocsayét mondanivalójához képest túlságosan hosszúnak és meglehetősen modorosnak tartjuk. Gondolati magva – ha jól értjük – igaz és fontos: mindenki csak a saját életét alakíthatja széppé, nem várhatjuk mástól, hogy azzá tegye. Ezt azonban olyan nehéz kihámozni a fölöslegesen tekervényes és terjedelmes, sőt, nyelviileg is mesterkélt versszövegből, mint egy betűrejtvény értelmét. Valószínűleg rossz az ízlésünk, ezért nem tudjuk méltányolni ezt a modort, de mégis: mi másra való a fogalmazás, mint hogy megértessük magunkat általa? Ezt Palocsay tudatosan látszik tagadni, szántsándékkal, szükségtelenül rejt és burkol, hígítja gondolatát fölösleges mozzanatokkal, talán azért ennyire nehezen olvasható a szövege.

A Te visszhangversedet viszont szépnek és jónak tartjuk, s ha egyetértéssel azzal, hogy önállóan megjelenjék, már a februári számban boldogan közölnők.

Egyszóval alighogy megpróbáltalak összeboronálni titeket, máris a házasság felbontását javaslom – egy alkalomra. Bele tudsz-e egyezni, Domi kedves? Vagy inkább a saját jó munkádról is lemondasz, ha együtt nem vállaljuk a kettőt? Ezt nem szeretnők, legkevésbé pedig azt szeretnők, ha emiatt a redakcionális határozat miatt elidegenednél a laptól. Annyira fontos számunkra a közreműködésed – általában az igazán jó költők közreműködése –, hogy ennél a Palocsay-versnél tán még rosszabbakat is leadnánk, csak hogy Téged megtartsunk. Gondolom, további részletezés nélkül is megérted, amit mondani akarok. Kérlek, mielőbb írd meg az álláspontodat, mert csakolyan türelmetlenül várom, mint Te vártad válaszómat.

Barátsággal üdvözöl:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1968. dec. 23.

(Ilia Mihálynak, Szeged)

Kedves Mihály!

Baráti leveled, szép újévi üdvözlőd megérkezett, s mindjárt másnap megkaptam a novemberi *Tiszatáj*-at is. Egyszóval mégsem tévedt el, csak késlekedett valamicskét. Mindhárom küldeményt igen szépen köszönöm, nagy öröm számomra, hogy olykor gondolsz rám.

Mihály kedves, ezek után szinte resteltem bevallani: ha tudom, hogy verseimet szélesebb társaságban felcímmel akarjátok közölni, bizony nem küldöm el őket. Nem mintha különösképpen rátarti volnék, vagy kifogásom lenne bármelyik költőtársam ellen, akivel együtt jelentem meg, ellenkezőleg, becsülöm és szeretem mindegyiket. Csak hát, tudod, ilyenkor jövök rá, hogy más szempontok juttatták eszetekbe a nevemet, mint az irodalom tiszta szempontjai. Énnekem annyit politizáltak a verseimmel, hogy most már érthetően allergiás lettem ebben a vonatkozásban. Valahogy úgy vagyok, mint a mesebeli királylány, aki rájön, hogy nem önmagáért, hanem királyságáért szeretik. Kínos érzés, beláthatod; egyszer már az *Inosztrannaja litteratura*-beli megjelenés elől is elzárkóztam, csak hogy ne használtassam fel efféle irodalmon kívül fogant demonstrációkra.

Most már persze mindegy, szemrehányást sem teszek, hiszen nem tudhattál erről a betegségemről. És biztos vagyok abban, hogy miután tudsz róla, egy esetleges legközelebbi alkalommal méltánylod finnyásságomat.

Leveled kapcsán nagy csodálatba ejt, hogy épp ennyire sokoldalú elfoglaltságot vállaltál. Minek az, Mihály kedves? Egyetlen dolgot is olyan nehéz igazán jól csinálni; fogalmam sincs, hogy birkózhatsz meg ennyivel.

Ami a magam dolgait illeti: remélhetem, hogy jövőre három könyvem jelenik meg. Egy kisregény, egy verseskötet és egy harmadik kötet, amelyben két drámai kísérletem lesz együtt. Többnyire régebbi írások, van közöttük tizenöt éves is. Mondom, remélhetem, hogy ezek megjelennek végre, nagy bajom viszont, hogy munkaképtelennek, rokkantnak érzem magam; az idén például – néhány rövid versen kívül – az égvilágon semmit sem írtam. Pedig készülök valamire, amit ha sikerülne jól megcsinálni, azután akár abba is hagyhatnám az egészet. Meglátjuk, no, hátha lesz belőle valami.

Szeretettel, barátsággal üdvözöllek, és szívből viszontkívánom összes ünnepi jókívánságaid.

Sz. J.

Marosvásárhely, 1969. május. 28.

Bartalis János elvtársnak, Kolozsvár

Kedves János bácsi!

A szerkesztőség ma tárgyalta meg Petőfi-versedet, s a következő kérdés tolmácsolásával bízott meg:

Kérünk, hogy a szöveg tisztasága, enyhe verbalizmusának csökkentése, s főleg egy nyilvánvaló képzavar elkerülése végett, egyezzen bele hat sor elhagyásába. A kérdéses hat sor a következő:

Most egyik kezünkben
az ekeszarva,
a sarló és a kalapács.
Másik kezünk pedig
a szabadság vérpiros
lobogóját lobogtatja.

Nagyon jól tudjuk, János bácsi kedves, hogy mindezt nem szó szerint, hanem képletesen kell érteni, mégis képzeld el újra ezt a képet (sok embert, amint egyik kézben ekeszarvat, sarlót és kalapácsot, a másikban pedig vérpiros lobogót tart), s akkor bizonyára megérted, miért javasoljuk elhagyásra.

A vers felépítése, logikája nem sínyli meg a kihagyást, úgy gondoljuk tehát, nincs miért tiltakoznod ellene. Kérlek, még ma értesíts egy lapon, egyet-értesz-e javaslatunkkal.

Barátsággal üdvözöl:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1969. nov. 17.

Csiki László elvtársnak, Sepsiszentgyörgy

Kedves Laci!

Nem tudom, helyesen értelmezem-e *Misztérium*odat. A vers előzménye énszerintem az, hogy a törzs férfiai valamikor tengerre szálltak, és kihajóztak a világba. Most, idő múltán megöregedve hazatérnek, az új nemzedék azonban nem ismer rájuk; idegeneknek tartja őket; félti tőlük a törzs jövőjét és tisztaságát. Épp ezért megölik a hazaérkezett öregeket. De az új férfinemzedék, miután megtermékenyítette a lányokat, máris kardot ragad, és tengerre száll, hogy kihajózzék a világba. Eddig tart a vers. Amit hozzá kell még gondolni az, hogy egykor ez az új férfinemzedék is megöregedve tér majd haza, idegeneknek nézik, és ugyanúgy megölik őket, ahogy ők az előző nemzedéket.

Légy olyan kedves, Laci drága, igazold, helyes-e értelmezésem. A fenti koncepciót ugyanis jelentékenynek és értékesnek találtam, s ezért továbbadtam a verset lektúrára, szerkesztőtársaim viszont úgy vélik, csakis én álmodom bele a versbe ezt a költői gondolatot. Őszintén szólva, rajtam kívül mindenki ködöt és zűrzavart olvas ki a szövegből, közlését tehát a szerkesztőség nem tartja indokoltnak.

Annyiban mindenesetre igazuk van (el kell ismernem), hogy a fent vázolt eszmét csak igen-igen nehezen lehet kihüvelyezni a versből; szövegedet minduntalan mellékösvényekre viszed, kénytelen, zavaros mozzanatokkal terheled. Ötletedet nem sikerült jól, tisztán és egyszerűen, vagyis igazában költőien megformálnod. A kitűnő, súlyos költői gondolatból nem született hozzá méltó vers, az bizonyos, de szépen kérlek, írd meg: ezt a gondolatot akartad-e kimondani. S ha igen: miért ne írhatnád meg tisztábban, költőiben, egyszerűbben?

Barátsággal üdvözöl:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1970. okt. 22.

Hervay Gizella elvtársnőnek, Bukarest

Kedves Gizi!

Tudomásomra jutott, hogy Blandiana-kötetet fordítottál a kiadó számára. Úgy gondolom, ez jó alkalom a szerző bemutatására az *Igaz Szó* „mai román költők” sorozatában. Megkérlek: azonnal, még ma, válaszd ki fordításaid közül az öt legsikerültebbet (amelyeket eddig még nem közöltél), írd hozzá azonnal, még ma, legfeljebb két gépelt oldalnyi bemutató szöveget a

szerzőről, és mindezt azonnal, még ma, legkésőbb holnap postázd nekem az *Igaz Szó* címére.

Kérlek, Gizi kedves, ezúttal ne légy hanyag, se feledékeny, se bohém, mert a kéziratot a héten nyomdába kell adnom – ha hétfőn nem érkezik meg, már lekésett. Tehát két napon belül csakugyan küldd el a kéziratot (öt vers plusz rövid bevezető).

Bízom abban, hogy most, amikor igazán nagy szorultságban vagyunk, nem hagysz cserben, Gizi kedves.

Barátsággal üdvözlő:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1972. január 11.

Farkas Árpád, Sepsiszentgyörgy

Kedves Árpi!

Van itt valami, ami meghaladja ellenálló képességem is, türelmem is. Nincs egy hete, hogy visszautasítottam Nagy B. Viktor tankölteményét az évszakokról, s máris újabb küldeménnyel jelentkezett. Ez így megy több éve már. Nincs bennem semmi elfogultság a szerző ellen, de úgy vélem, primitívebb és átlagosabb a gondolkodása, semhogy egy irodalmi folyóiratban helyet kaphatna. Ezt többször meg is írtam neki. De úgy látszik, életének egyetlen becsvágya, hogy megjelenjék az *Igaz Szóban* (micsoda becsvágy!). Megkérlek, Árpi kedves, olvasd el ezeket a verseket, és írd meg róluk a becsületes véleményedet. Ha azt írod majd, hogy közöljük őket: én nem fogom megakadályozni. Ha pedig Te is úgy látod, hogy a szerzőben több a konokság és az akarat, mint a tehetség és szellem, mondd meg neki tapintatosan a véleményedet, mert én nem tudom már, mit írjak neki. Szívességed előre köszönöm.

Ölel,

Sz. J.

Marosvásárhely, 1972. január 11.

Farkas Árpád, Sepsiszentgyörgy

Kedves Árpi!

Ez ma már a második levelem hozzád. Jobb lett volna mindkét küldeményt egy borítékba tenni, de amazt már elküldték.

Árpi drága, itt küldöm egy fiatalember verseit, akinek Lászlóffy Ali a pártfogyója. Bejuttatta már az *Igazságba*, az *Előrébe*, sőt az *Utunkba* is a verseit – csak én álltam ellent eddig, meg Hervay Gizi az *Ifjúmunkásnál*, amint

hallom. Kérlek, intézd a választ a legjobb belátásod szerint. Címe: László György, Gîrbu-Turea 191, jud. Cluj. Különben, azt mondja, együtt járt veled a Gaál Gábor irodalmi körbe.

Ölel:
Sz. J.

Marosvásárbely, 1972. május 16.

Farkas Árpád, Sepsiszentgyörgy

Kedves Árpi!

Ne ijedj meg, ezúttal nem kéziratokat küldök, hanem a szerkesztőségi véleményeket azokról a kéziratokról, amelyeket te küldtél, és tehát neked kell megválaszolni.

1. Farkas Árpád Három versét leadtuk a nyomdába – a továbbiak már nem tőlünk függenek.

2. Bogdán László versei közül, amelyeket kötetéből válogattál, a szerkesztőségi nagytanács sajnos csak egyet fogadott el közlésre, mégpedig az *Összegyűjtöttem* címűt. Ez a helyzet, kérünk, közöld vele.

3. Ferencz S. István versei közül rettentő sok töprengés és újraolvasgatás után végül hármat fogadtunk el. Címük: *Napszámos élet, Tánc és Végvári ének*. A megjelenés érdekében a *Napszámos élet* címet megváltoztattuk. Az új cím: *Napszámos életem érlel* (egy sor a versből). A *Végvári ének* címe az ajánlás lett, vagyis az, hogy: *A Hunyadiak emlékére*. Itt is ez a helyzet, és kérek, ezt is közöld a szerzővel. A Radnóti emlékére írott vers közlését a tanács határozottan ellenezte.

4. Csiki László két versét elfogadtuk, és félretettük a szerelmes számra – ha ugyan lesz belőle valami. Csikin kívül én csak Páskándi- és Hervay-verseket őrzök erre a számra.

5. Hervay Gizi versei közül a szerkesztőség véleménye alapján kivettem a *Dal* és a *Játék* címűeket – a többit elfogadtuk. Közöld ezt vele. Azt már ne közöld, hogy érzésünk szerint mások is kivesznek majd egyet-kettőt.

Hát ez van, Árpi kedves, jobb híreket nem tudok küldeni.

Barátsággal ölel:
Sz. J.

Marosvásárhely, 1973. július 2.

Szócs Géza, Kolozsvár

Kedves Szócs Géza!

Hogy ellenszenvvel zárja levelét, igazán sajnálom. Mert látja, én is szeretem, ha szeretnek, kivált a fiatalok rokonszenvére rendkívül szomjazom. De ha már így van, egyelőre semmit sem tehetek érzelmei leküzdésére.

Valamiben azonban biztosan túloz. Becsületszóra kijelentem, hogy nem tartom sem hazugnak, sem tisztességtelennek, sem tehetségtelennek. Többet mondok: egyenesen kiváló képességűnek tartom, s abban, hogy erről biztosítsam, még ellenszenvre sem tud megakadályozni.

Éppen ezért megkérem, ne tegye függővé további költői munkáját attól, hogy végül is nem vállalhattam kézírata közlését (ami amúgy sem csak tőlem függ). Megkérdezheti bárkitől, aki kedvezően nyilatkozott ciklusáról: látja-e lehetőségét annak, hogy a szöveg itt és most, egy folyóiratban megjelenjék? Azt hiszem, ha őszintén meggondolja, egyik sem nyilatkozik igenlően. Könnyű egy kéziratot megdicsérnie annak, akinek aztán nem kell közléssel is helytállnia véleménye mellett.

Egyszóval ismét és komolyan kérem, ne hagyjon mindent abba válaszevelem miatt. Végül is egy vélemény az csak egy vélemény; micsoda hivatástudat az, amely egyetlen vélemény által hagyja leszereltetni magát? Sohasem tudnám lelkemre venni, hogy egy kiváló képességű fiatal ember énmiattam feladja hivatását. Ez helytelen, az rossz, ez túlzás; kérem, gondolni se merjen ilyesmire.

Nem illik talán, és gyöngöseségre vall, mégis azzal fejezem be ezt a levelet, hogy ellenszenvét sajnós nincs módomban ellenszenvvel viszonzni. Hiszen talán nem is gondolja, mennyire megérttem elkeseredését.

Vagyis őszinte rokonszenvvel:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1973. december 23.

Kapui Ágota, Sepsiszentgyörgy

Kedves Ágota!

Verseit megkaptam, és azonnal elolvastam. Mint látja, máris küldöm a választ; mindenkinek azonnal küldöm, nem kellene ahhoz külön irodalmi érdekem. Ráadásul örömmel válaszolok, mert verseiben sok érzékenységet, emberséget és jószándékot találtam, s azonkívül még tehetséget is. Igaz, tehetsége egyelőre inkább csak a hagyományos formában tud megnyilatkozni. A *Ballada* meg a *Hívogató* verselése gördülékeny, sőt lendületes; valamiféle

hiteles folklorisztikus pátoszt érzek bennük; még a szerkesztésük is biztosabb, egységesebb, mint a többié. Úgy látszik, versírás közben egyelőre még szüksége van azokra a támpontokra, támaszokra, amelyeket a hagyomány biztosít. Többi, korszerűbbnek szánt kísérletét (kérem, ne haragudják meg a szóért) naivnak érzem, s azonkívül valamilyen kellemetlen érzelműség is eluralkodik rajtuk. Szóval az ilyesfajta vershez sem elég alapos felkészültsége, sem elég biztos ízlése nincs még.

Mindez persze csak erre a pillanatra érvényes. Leveléből látom, kedves Ágota, hogy maga igen fiatal még, mindent megszerezhet és elsajátíthat, aminek nincs birtokában. Arra szeretném biztatni, hogy föltétlenül igyekezzék bejutni az egyetemre, s ott mindent megtanulni, amire lehetősége nyílik, legfőképp pedig alapos, széles körű műveltséget szerezni, mert anélkül bajos eredményt elérni a költészetben. Erőfeszítése, úgy hiszem, nem lesz hiábavaló.

Szívélyes üdvözlettel:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1974. november 6.

<i>Szemlér Ferenc</i>	<i>Bukarest</i>
<i>Szilágyi Domokos</i>	<i>Kolozsvár</i>
<i>Lászlóffy Aladár</i>	<i>Kolozsvár</i>
<i>Horváth Imre</i>	<i>Nagyvárad</i>
<i>Fábián Sándor</i>	<i>Nagyvárad</i>
<i>Tóth István</i>	<i>Marosvásárhely</i>
<i>Kiss Jenő</i>	<i>Kolozsvár</i>

Kedves Pista!

Elég sokat zaklattunk az utóbbi időben mindenféle kéréssel, ennek oka egymás után megjelenő különszámaink voltak. Most ismét különszám szerkesztésére készülünk, ezúttal saját kezdeményezésünkre, s kérünk, tedd meg ezúttal is, ami tőled telik, hogy tervünket megvalósíthassuk.

Arról van szó, hogy kétszáz éve született Bolyai Farkas. Úgy gondoltuk, fel kellene használnunk az alkalmat arra, hogy amiként régebben megszerkesztettük Ady-, Petőfi- vagy Bartók-számunkat, most februárban a Bolyai-aknak szenteljünk különszámot. Nincs értelme bővebben fejtegetnem, milyen jelentősége volna annak, ha szellemi életünknek erről a két egyetemese jelentőségű, kiváló nagyságról méltóképpen tudnánk megemlékezni. Ehhez azonban magas színvonalú kéziratokra van szükségünk. Megkérünk, Pista kedves, légy segítségünkre, és legkésőbb december 1-ig küldj egy vagy

akárhány verset, amelyet akár Farkas, akár János, akár mindkettejük emlékének szentelsz. A téma kimeríthetetlen, olyan életekről van szó, amelyek mérhetetlenül sok emberi tanulsággal szolgálnak; itt-ott mindnyájunk életével összecsendül a sorsuk, lehetetlen, hogy ne legyen róluk mondanivalód. Igen nagy szolgálatot tennél nekünk is, olvasóinknak is, ha késedelem nélkül megírnád, és idejében elküldenéd kéziratodat.

Barátsággal ölel:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1974. december 18.

Szilágyi Domokos, Kolozsvár

Kedves Domi!

Bolyai-versed a legutolsó percek egyikében érkezett meg, s szívből köszönöm, kivált, hogy olyan nehéz körülmények közt írtad. Meghökkenve fedeztem fel benne, éppen csak befejezett Bolyai-esszém egyik mondatát: Addig mondták neki, hogy hülye, amíg elhitte maga is. Igaz kell legyen, ha egyszerre ketten gondoltunk erre. S ha kétszer hangzik el, legalább nyomatékot kap.

Domi kedves, nem is hiszed, mennyire drukkolok, hogy kilábalj végre sorozatos nyavalyáidból. Most ezt a legújabbat honnét szerezted? Nekem is le akarták vágni a napokban a mellem bimbáját, de aztán megkegyelmeztek.

Magamnak sem kívánok őszintébben gyógyulást, jó munkát és boldog új évet, mint ahogy neked kívánok.

Barátsággal ölel:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1975. június 2.

Csiki László, Bukarest

Kedves Laci!

No, most babráltál ki aztán velem istenigazából. Véleményemet kéred egy műről, amelyet nem is biztos, hogy értek, de minden zegében-zugában áttekinteni biztosan nem tudok. Laci kedves, annyit látok, hogy a *Totem*-ben azon az úton haladsz, amelyet Joyce kezdett el, vagyis a nyelvi nyersanyag játékos alakítását, többértelmű újrastrukturálását tűzted ki célul; sőt a nyelvi anyagba egy ikonografikus jelet is beiktatsz, mintegy a képírás lehetőségét is alkalmazva. Ennyit látok, de hát ezt mindenki láthatja, akinek szeme van. Még azt is látom, hogy a műnek félreismerhetetlen ironikus csengése van; tiszteletreméltónak látszó dolgok visszaját villantja meg. Az

olyan apró finomságoknak értelmét viszont mint egy megkezdett, de be nem zárt (vagy fordítva, egy bezárt, de meg nem nyitott) zárójel – nem tudom megfejtteni.

Ennyit fogok fel szándékaidból, mint látod, ez sem valami sok. Azért nagyjából érzékelem: mi ez; csak hogy az ilyen elvont érzékelés még korántsem azonos a megértéssel. Te viszont a véleményemet kéred, s ezért vagyok nagy zavarban. Mert a vélemény tulajdonképpen értékítélet, márpedig én nem tudom megmondani, értékes-e a kéziratod, kiváló-e a maga nemében. Valószínűleg az. De mert nem értem teljesen, nem tudok véleményt mondani erről. Példát mondok. Látom, hogy ez mondjuk: ló, de hogy kiváló vagy sem, azt már nem tudom megítélni. Kérlek szépen, Laci kedves, ne neheztesd meg ezért rám, ennyire vagyok képes jelenlegi beteg állapotomban. Ha okosabbat írhatnék, szívesen megírnám.

Kísérletképpen (és bizalmasan) elolvastattam kéziratodat egy kollégával is, hátha azért a közlésnek nem volna akadálya. De véleménye szerint gondolni sem lehet ilyesmire; illetékes fórumok egyenesen sértőnek tekintenék. Hát most már mit csináljak, ezt ő jobban tudja, nem az én szakmám.

Laci kedves, még csak annyit: roppant sajnálom, hogy megjelent versedből kimaradt egy sor; bizisten nem szándékosan történt, de hogy hogyan, azt sem tudom.

Nézz el nekem, kérlek, minden elnéznivalót; alapjában sosem akartam rosszat.

Barátsággal ölel:

Sz. J.

Marosvásárbely, 1980. május 8.

Egyed Péter, Temesvár

Kedves Egyed Péter!

Versei megérkeztek; nagy érdeklődéssel olvastam és olvastuk őket. Hogy a lényeggel kezdjem, a szerkesztőség véleménye szerint a hosszú vers (a *Farkasváros*) publikálását így, külön, folyóiratban, sajnós nem lehet vállalni. Becsületes megítélésünk szerint többféleképpen lehet értelmezni, s ezek között akad olyan értelmezés is, amely lehetlenné teszi a közlést. Marad tehát a másik kettő. Kérem, ezt a kettőt tekintse elfogadottnak. Ezekben is akad egy-egy szó, ami (szintén a kollégák megítélése szerint) problematikus. A *Férfidal* 1980-ban a „kommandómosoly”, *A Szamos szerelmes völgyei*-ben a „polgárháború”. Ez az utóbbi ráadásul logikailag sem szerencsés, hiszen köztudottan semmi sem kevésbé hallgatólag a polgárháborúnál. Kérem,

kedves Egyed Péter, ha gondolja és ha talál plauzibilisebb megoldásokat, próbálja helyettesíteni ezt a két szót, nagyon hálásak lennénk érte. Ha nem talál, hát – én úgy gondolom – talán anélkül is áthajthatók a versek. Mégis megkérjük: próbálja meg.

A közlés időpontját még nem tudnám megmondani; azon leszek, hogy ne kelljen visszaélnem a türelmével.

Jó munkát kíván, szeretettel üdvözli:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1981. január 28.

Cselényi Béla, Kolozsvár

Kedves Béla úr!

A tegnapelőtti postával öt verse érkezett, nem írja, miért, de könnyen kitaláltam. Elolvastam őket, elolvastattam szerkesztőtársaimmal is, s arra a közös konklúzióra jutottunk, hogy kettőnek minden további nélkül vállalhatjuk a közlését. Címük: *Habarc és tető*, valamint *Koherens történetek*. Még van egy harmadik is, amelyet lényegében tartalmaznak, ötletesnek tartunk, cím szerint a két (!) szonett (?) nagynémnek... stb. – Csakhogy érzünk benne valami zavarba ejtőt, illetve hát zsenírozót. Nevezetesen azt, hogy mintha-mintha nem (vagy nemcsak) szándékosan volna itt sutba vetve, felbontva a klasszikus szonettforma, hanem némileg kényszerűségből is. Olyan ez a vers, mintha valaki egészen komolyan szonettet akart volna írni, aztán belátta volna, hogy nem megy, és elfuserálta a végét, magyarul: megadta magát. És egy amolyan ironikus címmel korrigálta volna kudarcát. Épp ez a kvázi kapitulálás az, ami annyira zavarba ejtő ebben a versben. Nem állítjuk, Béla kedves, hogy csakugyan ez a helyzet, nem állítom ezt, de a szöveg ilyen látszatot és benyomást kelt (erre utalnak például az első strófa ritmusváltásai stb.).

Arra szeretném megkérni most már, Béla kedves, döntse el magában, vállalja-e ennek a versnek a közreadását, *tudva, hogy ilyen benyomást kelt?* Ragaszkodik-e hozzá ebben a tudatban? Mert a vers tartalma ellen – ismétlem – nincs kifogásunk, sőt, jónak, érdekesnek találjuk. Döntse el, mondom, ezt a dolgot, és értesítsen mielőbb elhatározásáról, nehogy a közlés, amely spec. számaink miatt nyár elején esedékes, még ezért is késést szenvedjen.

Barátsággal üdvözli:

Sz. J.

Marosvásárhely, 1981. február 28.

Bréda Ferenc, Kolozsvár

Kedves Bréda Ferenc!

Éppen tizenkét éve Párizsban jártam, s ott első (legfeljebb másod-) kézből értesültem az akkor épp divatos strukturalista esztétikáról. Nem is csak értesültem, hanem megértettem, vitatkoztam róla, működés közben figyeltem. Majdnem ugyanazt tapasztaltam, amit kitűnően megírt levelében felvázol, tehát a nyelv szuverén, nonkommunikatív strukturálását mint költői aktust. Ennek azonban már tizenkét éve, és azóta, hallom, rájöttek Párizsban is, hogy egy ilyen eleve kommunikatív funkciót hordozó anyagból, amilyen a nyelv, nem logikus nonkommunikatív struktúrákat kialakítani.

Ilyesmiket létrehozni csakugyan kézenfekvőbb színekből, formákból, esetleg éppen hangokból, amelyeknek önmagukban nincs jelentésük. Szóval felfedezték a versben a jelentés-mozzanatot, és ez most ott a legújabb divat, ha ugyan nincs már legújabb.

Nem tudom, kedves Bréda Ferenc, tanácsos-e egy ilyen elmúlt álláspont kizárólagos hívévé szegődni, nem volna-e jobb megőriznie személyiségét és szabadságát. Minek csinálná azt, amit mások is untig csináltak, hiszen ezzel éppen hogy nem válik korszerűvé. Újat próbálni az nem azt jelenti, hogy utánozni a legújabbakat, akik ráadásul nem is a legújabbak már. Elszegődni csak annyit jelent, hogy megint konvenciókat fogad el – holott a mai művészet csakugyan újítás-elvű.

Egyszóval sajnálnám, ha egy ennyire tájékozott valódi eszmélkedésre képes fiatal ember, amilyennek megismertem, beletapodna egy tizenkét évvel ezelőtti divatba, és a korszerűség tudatában saját személyében képviselné ősi, kelet-európai megkésetttségünket. Azt hiszem, ennél sokkal többre is képes. Ám hogyha tévedek is – mert ki tudná eldönteni, mi a helyes és mi a helytelen az esztétikában –, azzal a ténnyel már számot kell vetnie, hogy hic et nunc az *Igaz Szóban* nemigen van módunk közölni nonkommunikatív nyelvi struktúrákat, mégpedig függetlenül attól, hogy helyesnek vagy helytelennek tartjuk-e őket. Ez a tudatunktól független objektív valóság. Nem szabad ezért megbántódnia.

A magam részéről mindenkor kíváncsian várom kéziratait, megkérem azonban, vegye számításba, mik a tényleges lehetőségek. Nem írta meg kezeken a levelében, közölhetjük-e mindezek után elfogadott versét a megváltozott címmel. Kérem, azért még írja meg ezt.

Barátsággal üdvözl:

Sz. J.